

İŞÇİNİN SESİ

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ 4. PROGRAM TASLAĞI TARTIŞMASI

Program Taslağı'na ilişkin olarak, yoldaşlarımızın şimdiye dek iletmış oldukları görüşleri konulara göre guruplayarak yayınlamaya başlıyoruz. Bu ekte programın geneline, biçimine, diline vb. ilişkin görüşleri yayınlıyoruz.

Genel

Türkiye Komünist Partisi'nin tartışmaya sunduğu 4. Program Taslağı'nın Leninci birlik, TKP'yi oportünizmden arınmış, Marksizm-Leninizm temelinde örgütlenmiş bir parti yapma doğrultusunda önemli ve Partiye büyük bir canlılık getirebilecek bir adım ve girişim olduğu kanısındayım.

4. Program Taslağı Türkiye devrim hareketine, komünistlere geniş bir bakış açısı sağlıyor. Ülkemizin gelişmesini, ekonomik durumunu ve bu gelişmelerde Komünist Partimizin tavrını doğru belirlemeleriyle bütün partili yoldaşların, komünist çalışmalarında perspektifini daha iyi açıyor. Yiğınları yönlendirmekte çok yararlı bir kaynak oluşturuyor. Kurmak istediğimiz toplumsal sisteme, komünizme nasıl varacağımızı, genel hatlarıyla yolumuzu aydınlatıyor.

4. Program Taslağı'nı onaylıyorum, bundan sonraki çalışmalarında bugünden itibaren geçerli olarak sayıyorum...
Ü.K., Almanya

TKP 4. Program Taslağı'nı okudum. Genel olarak, Marksizm-Leninizm ışığında, Türkiye'nin ekonomik toplumsal temeline dayanan bir program taslağı olarak görüyorum. İçeriğinin doğruluğuyla genelde dünyada, özelde Türkiye'de oportünizme ve onun günahı olan solculuğa vurulacak en büyük darbe olacağına inancındayım.

Taslaktaki görüşler benim için yeni değildir. Bu görüşlerin derlenip toplanması, gerek Türkiye işçi sınıfı içinde gerek halklar arasında yeni bir canlılık getirecektir. Menşevikler ise (bizim menşevikler) bu görüşleri eleştiremeyecekler, bu görüşlere sahip çıkmaya yelteneceklerdir. Buna hazır olmalıyız.

G.F., Almanya

Program, komitemiz tarafından okunup tartışıldıktan sonra, "partimizin temel görüşlerinin programa yansdığı"nda görüş birliğine varılmıştır.

Özü itibariyle değişmeden (kısıtlanması ya da genişletilmesi hariç) komitemiz için bağlayıcılık kazanmıştır. Komiteyi oluşturan tek tek yoldaşların öneri ve dilekleri ilişikte sunulmuştur.

Şato Parti Komitesi, Almanya

Elimde olmayan sebeplerden ötürü program taslağına RSDİP'nin program taslağıyla karşılaştırma fırsatı bulamadım. Ancak, Komünist Manifesto ve birkaç oportünist programla (TKP, TKEP) karşılaştırabildim.

Komünist Manifesto ile karşılaştırdığımda Marksizm'in ölümsüzlüğü kafamda bir kez daha yer etti. Oportünist programlarla karşılaştırdığımda ise, Türkiye proletaryasının tarihsel değer taşıyacak bir komünist programa ne kadar ihtiyacı olduğu benim için bir kez daha açıklığa kavuştu.

4. Program Taslağı, partimizin temel görüşlerini formüle etmiştir. Acil siyasal görevlerimizi ortaya koymuştur. Ajitasyonel eylem alanını kapsayan acil istemler gösterilmiştir.

S.B., Almanya

Taslak üzerine görüşlerimi (çeşitli nedenlerden dolayı taslağın tümünü okuyamadığımdan ancak eksik bir şekilde aktarıyorum. Bu konuda yapılan eleştirileri kabul ediyorum. Taslak üzerine örgüt düzeyinde yapılacak toplantılarda tüm taslak hakkında görüşlerimi getireceğim.

A.A., Almanya

TKP 4. Programı'nı okudum, fakat üzerinde fazla çalışma olanağı bulamadım. Genel olarak daha önce merkez organımızda ve diğer yayınlarımızda işlenmiş, tartışılmış, ve kabul edilmiş konulardan bir program çıkarıldığından ben de kabul ediyorum. Fakat geneli fazla etkilemeyeğini düşündüğüm, kafamda açık olmayan birkaç noktaya değineceğim.

T.Ö., İngiltere

TKP4. Programı'nı okudum ve içinkileri benimsiyorum. Eksik veya yanlış yönünü göremedim ama zaman ve okuma şeklini yeterli görmüyorum. Önümüzdeki dönemdeki tartışmalarda 4 Program'ın özümسنerek okunmasını ve herkesin yeni şekliyle tekrardan görüşlerini yazılı olarak ilemesini veya soru-cevap biçiminde cevaplamasını istiyorum.

H.K., İngiltere

TKP Lenincileri oportünizme başkaldırıdan bu yana, doğru ideolojileriyle devrimci hareket içindeki yanlış anlayışları en açık biçimde bilimsel olarak ortaya koydu. Ardından, proletaryanın öncü müfrezesine (TKP'ye) yakışır bir şekilde 4. Program'ı hazırlamaya çalışmakta. Hazırlanmış olan 4. Program Taslağı, dünyanın ve ülkemizin siyasal yapısını çok açık bir dille, doğru değerlendirmektedir. Taslakta içinin biraz açılmasında yarar bulduğum maddeleri sıralamaya çalışacağım.

K.A., Almanya

Dördüncü program öncelikle Türkiye proletaryasını harekete geçirip devrimci savaşa itebilecek bir programdır. Özellikle dünyadaki gelişmeleri doğru koyması, sonuç çıkarması ve devrime bağlaması açısından ise dünya komünist hareketinin örnek alması gereken bir içeriktedir.

(...)

Bugün yiğınlar, özellikle ileri kesimler, durup dinlenmeden kapitalizmin yaşanması bir sistem olmadığını tekrarlayanlara sormaya başlamıştır: Siz ne istiyorsunuz? Sadece belirli dogmalar tekrarlanarak yiğınlar ne eğitilebilir, ne devrime kazanılabilir. Devrimci bir program yiğınların uğrunda ölmeyi göze alabileceği bir program olmalıdır...

4. Program Taslağı'nda, halkın yaşamında sosyalizmde kapitalizmden ne değişik olacak, nasıl bir toplum istiyoruz açık ve nettir. Bugün Türkiye kapitalizminin içinden geçtiği durum, gelişmeler iyi tanımlanmış, bağlaşıklar seçilmiştir. Tek eksikliğimiz, 4. Program'ı hayata geçirmek için yiğınları kazanmaktır. Savaş, ileri demokratik halk devrimini gerçekleştirmek, sosyalizmi kurmak, komünizme ilerlemek için yiğınları kazanmaktır.

L.F., Fransa

Genel olarak programın getirdiği görüşler olumludur. Program tartışmalarında daha geniş açılmasını, merkez yayın organımızda geniş yer verilmesini ve tartışılmasını öneriyorum.

Belirli bölümlerin, örneğin üçüncü

bölümün (*Türkiye devriminin karakteri ve halkın birliği*) açılmasını istiyorum.

İ.Ş., Fransa

Bana göre, Program gerek Türkiye üzerine getirdiği analizlerle ve gerekse koyduğu hedeflerle Türkiye devrimi ve onun güvencesi olacak olan proletarya hegemonyası ve proletaryanın ilk planında dolaylı ve giderekten de doğrudan diktatoryasını hedeflemektedir. Bu nedenle programla hemfikirim.

Ancak, TKP-İşçinin Sesi'nin daha önce de dikkatlerimizi çektiği bir tehlike var. Türkiye'de...burjuva muhalefetin içinde yer alacak, onu destekleyecek sağlı sollu oportünistlerin varlığı ve bazılarının şimdiden doğrudan veya dolaylı, bu muhalefeti desteklemek istemeleri. Bunun programın uygulanmasında güçlükler çıkaracağı kaygısını da gözönünde bulundurmak zorunda olduğumuza inanıyorum.

Bunun dışında programla sonuna kadar hemfikirim.

E.D., Fransa

Partimizin tartışmaya sunmuş olduğu taslak halindeki programı *demokratik-merkeziyetçiliğin* bir parçası olarak görüyor ve aşağıda belirtilen yerlere açıklama veya ekleme yapılmasını istiyorum.

H.Y., Almanya

Programımızın taslak olarak hazırlanıp bütün TKP-İşçinin Sesi üyelerinin görüş ve düşüncelerini almak için tartışmaya sunulması bir kıvanç kaynağıdır. Bize programsız anarşist diyenlere iyi bir şamar olmuştur.

Biz, oportünistler gibi kendimizi halktan gizlemiyoruz. Komünistliğimizi ve ne yapmayı, neyi hedeflediğimizi dosta ve düşmana kanıtlamak için de programımız mükemmel ve yerinde, dünya komünist hareketine de yeni görüşler, yeni fikirler aktarması açısından da TKP-İşçinin Sesi'nin onur kaynağıdır.

Bana iki görüş dışında fazla yabancı gelmedi. Belki görüşlerimizi daha önce kitaplarımızda okuduğum için. İki görüş demişim. 1. Dünyamız, kapitalizmden komünizme geçiş çağı. 2. İleri demokratik halk devrimi.

Bu iki görüşte de örgütümüzün sorumlu yoldaşı ile fikir alış verişini yapmak ve bilmediğimi tartışıp konuşmak kafamdaki soruları gidermeye yardımcı oldu. Böylelikle ben TKP-İşçinin Sesi üyesi olarak 4. Programımızı destekliyorum, bana ve bütün militanları-

mıza iyi bir kılavuz olacağına bütün kalbimle inanıyorum.

H.Y., Almanya

Program Taslağı'nı okuduktan sonra edindiğim izlenim şuydu: Komünistlerin beyinlerinin gri hücreleri daha fazla olmalı ve daha çok çalışmalı. Ve buna dayanarak programın şu anına kadar eleştirebileceğim elle tutulur bir yanını göremedim. Yalnız alt-empyrialist konusunda, doğru anlayıp anlamadığımı benim anladığım kadarıyla kısaca anlatıp ileride açıklamasını bekliyorum.

H.Ç. Almanya

Hazırlanmış olduğumuz Program Taslağı bugüne kadar okuduğum değişik programlardan çok ayrı bir içeriğe sahip. Türkiye ve dünyanın içinde bulunduğumuz durumunu çok güzel anlatmasına karşın şu anda sizlere katılmadığım yahut çok tartışmalara neden olabilecek noktaları yazacağım.

(...)

Bunlara rağmen bu Program Taslağı'nın, Türkiye devrimci hareketi içinde, Türkiye halkı üzerinde bir ışık olacağı kanısındayım.

A.H.K., İngiltere

Genel olarak programın getirdiği görüşleri kabul ediyorum. Bilhassa 6. bölümde (*Komünist partisi*) yazılan görüşleri tamamen kabul ediyorum, TKP'nin Leninci örgütlenme ilkelerini benimsiyorum.

C.C., İngiltere

4. Program Taslağı'ndaki görüşlerin tümüne katılıyorum. Program taslağına ilişkin önerim ve eleştirim yoktur.

F.A., Hollanda

Programı baştan sona okudum. Değiştirilmesi gereken herhangi birşey gözüme çarpmadı. Bence güzel hazırlanmış Komünist Partisi programı.

Ö.D., İngiltere

“Çağımız kapitalizmden komünizme geçiş çağıdır.” Bunun üzerine getireceğim öneri yoktur. Yalnız, bu bölüm gazete tartışmasında daha geniş açılmalı. Vurgu sosyalizmin ilerlemesi, çağ büyük hızla komünizme ilerleyebilir.

“Türkiye’de devlet-tekeli kapitalizmi”. Genel olarak bu bölüme katılıyorum.

“Sosyalist toplum ve sosyalist devlet” bölümü Türkiye devrimci hareketleri

arasında tartışma götürebilir. Merkez yayın organında genişçe açılıp tartışmalarla verimli hale getirmek ve devrimci hareketlere, nasıl bir sosyalizm amaçladığımızın üzerinde vurgulamak olacaktır.

“Komünist partisi” adlı bölüm çoğunlukla merkez yayında işlediğimiz konudur. ... Program genel olarak olumludur.

F.Ç., Fransa

Daha sonra tartışmalarda kafamın açılacağı kanısında olduğum bir iki nokta dışında programımızın saptamalarını olumlu, doğru buluyorum. Bu noktalar tartışıldığında görüşlerimi yazılı olarak sunacağım. 1. Ulusal azınlıklar sorunu, 2. Tamamen teknik bir sorun, programın dili.

(...)

Şüphesiz programımız komünist partileri içinde en güzel programdır. Program hakkında düşüncelerim tartışılarak açılacak şeylerdir.

A.Ç., Fransa

Program taslağında işlenen fikirlerin çoğu daha önce de işlendiği için özümseyebildiğim fikirler. O yüzden önerilerim genellikle fikirlerin özü üzerinde değil, ifade tarzı vb. daha çok teknik konularda oldu. Ama bu taslakta altını yeterince doldurmadığım fikirler de var. Siyasal devrim, toplumsal devrim, tarımda kapitalizmin gelişme düzeyi, köylülük bunların başlıcaları. Bu konular yayınlarımızda daha geniş işlenirse çok yararlı olur.

Taslak, diğer siyasal örgütlerden farkımızı bir kez daha, çok açık koyuyor. Devrimi yapacak, devleti yönetecek yetenekte olduğumuzu gösteriyor.

C.Ç., Hollanda

Herşeyden önce 4. Program Taslağı'nın hazırlanışına şu ya da bu şekilde emeği geçmiş tüm yoldaşlarımıza “ellerinize sağlık” demek isterim.

A.S., İngiltere

Diğer bölümlere yürekten katılıyorum. Diğer konular çok güzel açılmış ve herkesin anlayabileceği bir dille. Programımızın tüm partinin kolektif bir ürünü olması için yazdıklarımın yarar olacağına inanıyorum. Türkiye işçi sınıfının, devrim savaşımında en büyük eksiği olan programına kavuşması ve 50 yıldır kongresini yapamamış partimizin Leninci bir programla işçi sınıfına öncülük edebilmesi için en büyük çabayı harcayan Eşgüdüm Komitesi'ne, en

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ**4.PROGRAM TASLAĞI TARTIŞMASI**

başta da Yürükoğlu yoldaşa teşekkür etmeyi borç bilirim. Saygılarımla.

M., Almanya

Program Taslağı'nın tartışmaya sunulması hareketimiz ve Türkiye devrimi için atılmış en büyük adımdır. Bunu coşkuyla selamlarım.

Programı okudum. Genel anlamıyla olumlu buldum: Dernek tartışmalarının oluşma sürecinden sonra daha geniş anlamda fikirlerimi bildireceğim.

K.Y., Almanya

Yoldaşlar, partimiz üst organlarının Parti Program Taslağı hakkında görüşlerimi alması demokratik-merkeziyetçiliğin en somut örneğidir. Bunu komünist coşkuyla karşılıyorum. Bu görüşler, parti üyelerimiz için yeni olmamalarına rağmen, partimizi yeni bir aşamaya getirecektir. Partimizin IV. Programı Türkiye işçi sınıfının, komünizmin yeni ve utkan geleceğinin başlangıcı olacak.

(...)

Programın geneli hakkında herhangi

bir önerim yoktur. Kafama takılan maddeleri yazdım. Onun dışında, İDHD, toplumsal devrim, siyasal devrim gibi konular biraz daha geniş tartışıldığında kafamda daha geniş açılacak. Ben programın tümüne katılıyorum ve program benim için bağlayıcıdır. Programın yaşama geçmesinde tüm maddi ve manevi gücümle çalışacağım, partimizin devrim utkusunda, sosyalizmi kurmada ve komünizme ilerletmede tüm çabamı seferber edeceğime and içiyorum.

Y.A., Hollanda

Biçim, dil, uzunluk kısalık, teknik yanlar

Öncelikle, getirilen görüşler çok yeni şeyler değil. İlk okumadan sonra, yeni duyduğum kelime ve kavramlar dışında bütünüyle anladım. Özellikle 3. ve 4. bölümler ilgimi çekti. İstemlerin sıralandığı bölümler.

Ancak biz bunu ileride işçilere ve halka program diye sunacağız. Bu bakımdan düzeyi yüksek geldi. Bilimsel bir dili var. Şu anki durumuyla bırak işçileri hatta devrimcileri, ancak *İşçinin Sesi* ideolojisiyle yoğrulmuş kadrolara sesleniyor. Program zorunlu bir şekilde çok daha basit bir dile indirgenmeli. Örnek (1. Taslak) 22. sayfadaki 3. ve 5. paragrafları dilsel olarak anlayamadım. Bu tür zor cümle ve paragraflar programda yer almamalı.

(...)

Tüm bu söylediklerime ek olarak, program taslağımız ileri, Türkiye gerçeğini doğru yansıtan bir çalışma. Tartışma ve görüş bildirme süresinin bizler için bu kadar kısa tutulması şimdilik bende daha kapsamlı bir görüş bildirmeyi engelliyor.

E.D., Almanya

Birincisi, programın daha keskin bir dille yazılması.

S., Almanya

Programın dili, sade, akıcı, açık ve özellikle işçilerin anlayacağı bir dil olmalı, keskinlikten kaçınmalıyız.

Örneğin, "toplumsal ruha sahip bir siyasal devrim", "bu devrimin komünist devrim olması için 'saf' bir komünist devrim olması gerekmez".

Bu terimler daha uygun bir şekilde formüle edilebilir. Hem tekrarı çok oluyor hem de biraz keskinlik gibi geldi bana. Önerim, daha sade bir dil kullanılabilir.

A.Ç., Fransa

Olanaklarım çerçevesinde yaptığım değerlendirme çok yüzeyseldir. Ancak bir KP programı olarak Program Taslağı'nı uzun buldum.

(...)

Son olarak yazmak istediğim birşey daha var. Eleştiri olacak. Kimse alınmasın ama verilen bir aylık süre ile bu Program Taslağı daha çok profesyonel ve entellektüel yönü güçlü yoldaşlar için sunulmuş demek yanlış olmayacak. Düşünün, çalışan bir yoldaş bir ay içinde verilen okuma listesiyle beraber Program Taslağı'nı sağlıklı bir şekilde inceleyebilir mi? Üstelik günlük pratik görevlerini de aksatmadan.

Bu hata düzeltilirse sevinirim. Eğer süre uzatılırsa benim de Program Taslağı'na katkılarım olsun isterim. Verilen süre içinde ancak böyle yüzeysel değerlendirebildim.

A.A., Almanya

İlk gözüme çarpan şey, taslağın her sayfasında, paragrafında daha önceki yayınlarımızdan bölümlerin oluşu idi. Bu çok çarpıcı olan birşey ve gerçekten övünç kaynağı.

Özellikle programın uzunluğu gerçekten gerekli birşey ve destekliyorum.

Raporunun ikinci bölümü olarak düşündüğüm somut noktalar bölümünde kafama takılan noktaları maddeleyeceğim. Burada kalkış noktam, taslağın eğitim seminerlerinde dikkate alınmasını istediğim konularını söylemek isteğidir. Çünkü, formüle edilmiş haliyle görüşlerimizi biliyor ve tartışmalarda öncelikle onları söylüyoruz. Ama daha ilerleyen tartışmalarda, kişisel olarak ben kendimi yetersiz hissediyor olduğum için, yapılacak seminerlerde bu konuları açacak bilgilendirmelerin yer alması isteğim beni böyle bir

tür maddelemeye itti.

Sıraladığım noktalar ilk bakışta çıplak olarak gözüme çarpan noktalardı. Daha iyi bir okuma ile çoğunu yerine daha iyi oturtabilirim, fakat ilk okuyuşun etkisi böyle oldu.

Aklıma gelen birşey de, tam iyi okuyamamışım. Program Taslağı bunu bana anlattı.

S., İngiltere

Program Taslağı, göze çarpan yönleriyle, bölümlerin sıralanışı ve kullanılan dil açısından olduğu kadar, teorik anlayışı somut öneriler ve hedeflerle birleştirme açısından da başarılı bir taslak.

Tek tek bölümlere ilişkin özgün değişiklikler gündeme geldiğinde taslağın dili konusunda ulaşılan düzeyi düşürmemeye çalışmalı, dille ilgili değişikliği daha canlı, akıcı bir nitelik kazanma eğilimi taşıdığı ölçüde söz konusu etmeliyiz.

S.Ö., İngiltere

TKP'nin 4. Program Taslağı'nın hazırlanıp tartışmaya açılmasını çok sevindirici bir olgu olarak karşılıyorum.

Programı okudum. Görüşlerin çoğu bildiğimiz, katıldığımız görüşler olduğu için programın genelini doğru buluyor ve katılıyorum.

Daha önceki yayınlarda olmayıp da programda formüle edilen konulara ilişkin görüşlerimi açıklayabilmek için ise bu konuların daha fazla açılması gerekiyor.

Biçimsel olarak programa değin söyleyeceklerim: Biraz uzun, tuzuk konuları ile iç içe, yazılışı akıcı değil, sık sık tekrarlar var. Ancak bizim gibi yazma kolaylığı olan bir hareket için bunlar hiç de sorun değil.

S.S., Almanya

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ

4. PROGRAM TASLAĞI TARTIŞMASI

Program Taslağı'nı genel çerçevesi içinde biraz uzun buldum.

M.Ç., Almanya

Teknik önerilerim: 1. Konuların daha kısa tutularak açıklanması. 2. Üslupta akıcılığın daha da olgunlaştırılması.

H.D., Hollanda

Bir de yoldaşlar, taslak konular üzerine daha fazla değinmiş. Konular çok genişletilmiş. Aslında taslak kısa, özünde geniş yazılmalıdır. Ben taslakta yer alan maddelerin kısaltılmasından yanayım.

İ.D., Almanya

Komünist partisinin programı mümkün olduğu kadar kısa olmalı. Düşüncelerin öz cümlelerle anlatılması gerekir. Bu anlamda Program Taslağı belki konular daha iyi anlaşılabilir diye daha geniş kapsamlı yazılmış olabilir. Fakat Program Taslağı program olarak çıkarken (kongreden sonra) konular daha öz olarak anlatılmalı, tekrardan kaçınılmalıdır.

M., Almanya

Programın uzun ve açıklayıcı olması bence çok yararlıdır. Yani her konunun açılıp altındaki mantığın anlaşılması açısından.

Konuların sırasına göre uyarlanmasına dikkat gösterilmesi yararlı olur...

Program Taslağı'nın okuyuş biçiminin akıcı olmaması, çoğu kelimenin tekrar oluşu ve benzeri biçimle ilgili birşey söylemek istemiyorum. Bu da şimdiye kadar hareketimizin her konuda olduğu gibi, bu konuda da en iyisini yapacağı inancından kaynaklanıyor.

Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

G.F., Almanya

Tekrar gibi görülen yerler başka şekilde formüle edilebilir. Kısaltma yapılabilir.

Bazı cümleler paragrafla uyum sağlamıyor. Havada kalıyor imajını doğurmuş.

Program belli fikirlerin bilindiğini veri olarak aldığıma göre kıyaslamaya gerek yok. (Burjuva devrimi — İDHD.)

Bazı yerlerde cümleleri bağlarken uyumsuzluk var.

Paragraflar çok uzun.

EBK, TMO gibi kurumların isimleri açık olarak yazılabilir.

Türkiye'deki devrimden söz ederken

aniden gelişmiş ülkelerdeki sosyalist devrimden söz ediliyor. Gereksiz.

Birbirini tamamlayan paragraflar var. Bunlar birleştirilebilir.

B., İngiltere

1. Pekçok önemli fikirler çeşitli yerlere dağıtılmış. Konularda bütünlük sağlama çabasıyla, bence daha önemli olan belirli temel görüşlerimizin bütünselliği bozulmuş. Bunları programdan çıkartıp kavramak zorlaşmış. (Örneğin demokrasi konusu).

2. Bunun sonucu olarak pek çok tekrar var. Sadece bunu düzeltmek bile programı önemli ölçüde kısaltacaktır. (Örneğin demokrasi, sosyalizmde sınıflar).

3. Çok daha akıcı bir dille yazılabilir sanıyorum. Pek çok konu daha önceki yayınlarımızın montajı ile oluşturulmuş gibi geldi bana. Bu, bence, kolektif bir çabanın ürünü olması gereken program için, görünüm açısından da olumlu değil.

4. Kısmen bundan kaynaklandığını sandığım diğer bir nokta da şu: Program çeşitli yerlerinde polemik havası taşıyor, hatta polemige giriyor. (Örneğin, 19. sayfada ikinci paragraftan sonrası, 59. sayfada 6. paragraf vb.)

5. Çeşitli toplumsal katmanlarla ilgili istemler sıralanırken detaylara girilmiş, dolayısıyla çeşitli şeyler atlanmış. (Bence en önemlisi yurt dışında çalışan milyonlarca işçiye hiçbir şey söylenmiyor). Ya bu istemler iyice detaylandırılmalı ya da daha genel düzeyde geçilmelidir.

6. Türkiye'de kapitalizmin gelişimi anlatılırken, bunun ülkenin politik yaşıntısına yansımaları da önemli köşe taşlarıyla incelense (1950, 1960, 1971, 1980 olayları gibi) olumlu olur sanıyorum.

K.K., Hollanda

Bu bölümde (*Dünya devrimi*) ve daha önceki bölümlerde, dünya devriminin sosyalist sistemin nicel ve nitel gelişmesi yoluyla ilerlemesi görüşü sık sık vurgulanıyor. (Aynı şekilde, neden bir tek sosyalist ülkelerin gelişmesine indirilemeyeceğinin açıklaması.) Bunu göz önünde bulundurarak bu bölümde biraz kısaltma yapılabilir — ancak çok da fazla göze batmıyor.

3.1. ve 3.2. bölümlerdeki açıklamalar zorunlu olarak programda bulunması gereken açıklamalar değil. Ancak tüm komünist yazında bu konudaki kafa karışıklığı göz önünde bulundurulursa taslak tartışmaya açıldığında muhakkak budanacak. Görüşlerimizin ne denli derinlemesine kavrandığını sınavarak —

gerekirse sonul programda biraz kısaltılabilir. Ancak çok çok güzel ve değerli bir bölüm.

3.3.1., 3.3.2., 3.3.3. bölümleri özetlenebilir.

4. bölüm. Girişi ve maddelemeye kadar olan baş kısım 3. bölümde işçi sınıfının konumunu içeren bölümle ve ayrıca kendi içinde tekrarlar taşıyor. Onları ayıklayarak kısaltabiliriz.

Gençlik — öğrenci gençlik — maddeleme olabilir.

Kadın konusu maddelenebilir mi?

Genel not: Acil istemlerdeki bazı fikirler demokratik anayasa başlığı altına girebilir.

6. bölümün tümü özetlenebilir.

B., Fransa

Parti bölümü kısalabilir.

H., Almanya

İstemler, maddeler somuttur nettir. Buna rağmen bazı cümleler yapılacak edilecektir olarak bazıları da yapılmalıdır edilmelidir ile bitiyor. Bu "yapılmalıdır", "edilmelidir" bence doğru değil ve menşevikçe kokuyor. Bu bizim programımız olacak ve devrimi biz yaparsak şunları şunları yapacağız demek doğru olur. Öbür biçimiyle, yapılmalıdır edilmelidir, kime öneriyorsun. Kaldı ki bizim isteklerimizi başkasının yapmasını bekleyemeyiz. Bilmiyorum yanılıyor muyum?

A.A., Almanya

Program ileride yapacaklarımızın özünü oluşturduğuna göre cümleleri bu anlama gelecek şekilde bitirmek gerekir.

B., İngiltere

Aslında program çok yoğun ve bütünsel bir metindir. O nedenle hiç başlıksız da olabilir. Ama başlıkların konması çok iyi olmuş.

C.S., İngiltere

Konu başlıkları daha genel olmalıdır. Örneğin:

Konu 2'de "Türkiye'de devlet-tekelci kapitalizmi" yerine "Türkiye'nin genel ekonomik yapısı".

Konu 3'de — "Türkiye'de devrimci aşama, sınıfların konumu ve halkın birliği" yerine "Türkiye'de devrimin karakteri" veya "yapısı" vb.

Konu 4.5. — "Ulusal sorun: Bir devlette iki ulus" yerine "Ulusal sorun ve sömürgeler sorunu".

L., İngiltere